

Laarstraat 111 te Zutphen

Bouwhistorische verkenning en waardestelling

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Samenvatting	
• Bouw- en gebruiksgeschiedenis	6
• Waardestelling	6
Beschrijving	
• Opzet	8
• Gevels	8
• Kelder	10
• Begane grond	11
• Eerste verdieping	15
• Zolder	16
Bouwgeschiedenis	
• Situering	19
• Bouwfasen	20
• Gebruiks- en eigendomsgeschiedenis	22
Waardestelling	
• Waardering gevels	24
• Waardering bouwmassa	24
• Waardering inrichting en afwerking	25
• Waarderingsplattegronden	26
Aanbeveling tot nader onderzoek	30
Literatuur	32

Colofon

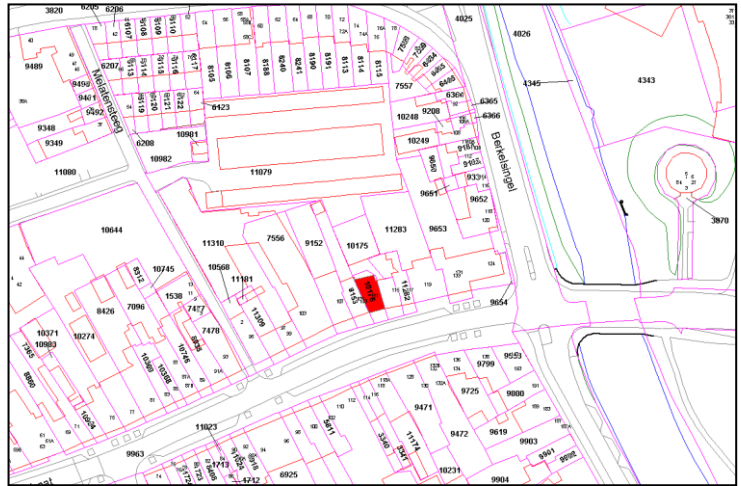
Opdrachtgever: Afdeling Klantcontact, Team Omgeving, Gemeente Zutphen
Auteur: J.S. Krijnen, Afdeling Klantcontact, Team Omgeving, Gemeente Zutphen
Uitgever: Gemeente Zutphen, 5 ex. in print

Copyright 2010 Gemeente Zutphen

Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitalisering of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Gemeente Zutphen

Inleiding

Het pand Laarstraat 111 is met zijn gepleisterde voorgevel van één bouwlaag een relatief bescheiden pand in de straatwand, dat echter in positieve zin opvalt door haar 18e-eeuwse pilasterstelling rond de entree, in combinatie met de twee vensters met fors grenen kozijnhout. Bovendien valt de relatief steile kaphelling op en de schoorsteen boven de rechter geveltop, gemetseld in historische, grote bakstenen.

Deze factoren zijn aanwijzingen voor een oudere bouwgeschiedenis dan de voorgevel doet vermoeden en bouwhistorische en monumentale waarden waren te verwachten. Toen het pand enkele jaren werd bezocht was het nog volop in bedrijf bij drukkerij Bats en leverde het bezoek slechts op zolder de nodige informatie op. Laarstraat 111 kon vervolgens in het kader van een ingediend vooradvies tussen december 2009 en maart 2010 nogmaals - een aantal malen - worden bezocht. Bij deze gelegenheden werden schrootjes- en zachtboardwanden verwijderd. De eerdere verwachtingen werden toen bewaarheid.

In het kader van de behandeling van de definitieve bouwaanvraag is het voorhanden zijnde materiaal nogmaals bekeken en is een eerdere versie van deze notitie¹ herschreven en uitgewerkt tot een rapport met waardestelling. De aanwezige architectuurhistorische en bouwhistorische waarden van het pand rechtvaardigen een meer uitgebreide rapportage om daarmee het cultuurhistorisch belang van Laarstraat 111 te onderstrepen en aandacht te vragen voor een zorgvuldige weging van belangen en omgang met dit onbeschermde monument².

J.S. Krijnen,
Oktober 2010

¹ Vervaardigd 16-12-2009

² De eigenaar werd door ondergetekende ter plaatse reeds gewezen op het belang van de aangetroffen bouwsporen en historische bouwkundige elementen.

Samenvatting

Bouw- en gebruiksgeschiedenis

Laarstraat 111 is een pand waarvan de oudste delen vermoedelijk dateren uit de 15^e eeuw. Het gaat dan met name om de beide zijmuren van het huis aan de straat en de achtergevel van dit bouwdeel. Dit huis aan de straat is in de eerste helft van de 17^e eeuw verbouwd, als niet sprake was van herbouw. Deze fase is met name op de begane grond van het huis nog goed herkenbaar aan de zolderbalklaag met sleutelstukken.

In de 18^e eeuw is het huis wederom verbouwd. In deze fase is het huidige voorgevelbeeld tot stand gekomen waarvan de pilasterstelling die de voordeur omkadert wel het meest opvallende element is. Ook de kap van het voorhuis en het volledige achterhuis dateren vermoedelijk eveneens uit deze periode.

De hoofdvorm van het huis was hiermee bepaald. In de 19^e eeuw werden de ramen in de voorgevel gewijzigd in empire-ramen. In de 20^e eeuw volgden een aantal interne verbouwingen die met name een ongedeelde ruimte op de begane grond opleverden en diverse ondergeschikte afwerkingen.

Chronologisch overzicht

14^e/15^e eeuw: eerste steenbouw.

17^e eeuw herbouw: balklagen hoofdhuis, schouw en mogelijk ook kapconstructie tot stand gekomen

18^e eeuw: grootschalige verbouwing: mogelijk kap voorhuis, nieuwbouw achterzijde, voorgevel gemoderniseerd, aanpassen schouw en kelder

ca. 1850: empire-vensters voorgevel

ca. 1920-30: verbouwing tot drukkerij Bats, o.a. achtergevel voorhuis doorgebroken, toilet linksachter, gangmuur BG achterhuis gesloopt

ca. 1955-60 verbouwing met toepassing van zachtboardplafonds en -voorzetwanden

ca. 1980: interieurverbouwing met toepassing van schrootjes

Beknopte waardestelling

Belangrijkste elementen met een hoge monumentale waarde zijn het casco van voor- en achterhuis, daterend uit de periode van ca. 1400 tot 1800. Dit casco bestaat uit de gevels en bouwmuren, de balklagen en vloeren van kelder, begane grond, eerste verdieping en de beide zolders en de kapconstructies. Ook de rookkanalen hebben een hoge monumentale waarde. Wat betreft afwerkingen met hoge monumentale waarde moeten vooral de pilasterstelling rond de voordeur worden genoemd, alsmede de schouwbetimmering op de begane grond rechtsvoor. Ook de afwerking met tegels onder de vensterbanken van de achtergevel hebben een hoge monumentale waarde.

De tegelafwerking van het toilet linksachter heeft een positieve monumentwaarde, dat wil zeggen dat behoud is aan te bevelen en dat bij wijzigingen het liefst gezocht wordt naar een oplossing om deze elementen in situ te behouden.

Beschrijving van Laarstraat 111

Opzet

Laarstraat 111 staat met de gevel aan de straat (in de rooilijn), het is drie vensterassen breed, één bouwlaag hoog en heeft de nok evenwijdig aan de rooilijn. Aan de achterzijde staat een bouwdeel van twee lagen en een kap haaks op de nokrichting van het voorhuis. Dit achterhuis is eveneens drie vensterassen breed.

Gevels

De voorgevel is een gepleisterde gevel met de entree links. Dit is een 18^e-eeuwse, omlijste toegang met hoofdstel rustend op twee getimmerde pilasters met verdiepte velden. Binnen deze rijke profilering een zwaar kozijn met een recente deur en een bovenlicht. Rechts van de entree een tweetal empire schuifvensters. De gevel wordt aan de bovenzijde afgesloten met een geprofileerde gootlijst.

In augustus 2009 werd het houtwerk grotendeels afgekrabt ten behoeve van nieuw schilderwerk. Het oudste kleurenschema leek een wit-romige tint te hebben, waarover een turquoise tint en vervolgens een felgroen waren geschilderd. De laatste kleur was een tot zwart verkleurde "monumentengroen".

Al het houtwerk is uitgevoerd in grenen en met getoogde pen-en-gat verbindingen verbonden. De vormgeving van de pilasterstelling en de toegepaste profilering links en rechts van de voordeur vertoont zeer veel overeenkomsten met de pilasterstelling van Laarstraat 59³.

³ In 2008 is de pilasterstelling van Laarstraat 59 integraal vervangen door een kopie.

De achtergevel is te zien via de tuin van het rechter buurpand en betreft een gemetselde bakstenen gevel van drie vensterassen breed. De gevel is aan de zijde van huisnummer 113 voorzien van een hoekoplossing met klezootjes. Dit wordt over het algemeen als een kenmerk dat tot in de 17^e eeuw is toegepast, maar voorbeelden in Zutphen uit de 18^e eeuw zijn eveneens bekend. De muurdammen tussen de schuifvensters op de verdieping hebben deze hoekoplossing niet.

► Achterzijde van Laarstraat 111 met op de begane grond de afgeschuinde hoek die na WOII werd gemaakt om de draai met de vrachtwagen van en naar de grote loods achter het pand (kadastraal behorend bij nr. 113) te vergemakkelijken

► Detail van de 18^e- of vroeg-19^e-eeuwse achtergevel met grenen kozijnhout en geprofileerde onderdorpellat (zie pijl). De gemetselde hoekoplossing geheel links is uitgevoerd met klezootjes (rood gemarkeerd)

Kelder

De kelder is toegankelijk via een luik tegen de achterzijde van het hoofdhuis. Het luik zit linksachter vanuit de kelderplattegrond beschouwd. De kelder is onder het rechter deel van het voorhuis aanwezig, aan de straatzijde. De gang van het huis links is niet onderkelderd, behoudens de plek waar de trap was gedacht. Vanaf deze keldertoegang geeft een getoogde doorgang van anderhalve steens breedte toegang tot de feitelijke kelderruimte.

De kelder is gedekt met een enkelvoudige rechtekantig gezaagde grenen balklaag die evenwijdig aan de voorgevel ligt. Rechts vangt een raveelhout twee kreupele balken op. Dit is gedaan ten behoeve van het haardgewelf onder de stookplaats van de begane grond. De houtverbindingen zijn gezekeerd met een houten toognagel.

Het plafond is rechtsvoor verzakt door ingerotte balkkoppen. Met enkele stutten is in het verleden gepoogd de balken provisorisch op te vangen.

Aan de straatzijde bevinden zich een tweetal kelderlichten, die elk zijn voorzien van een drietal vierkant gesmede, overhoeks geplaatste tralieijzers. In de tweede helft van de 20^e eeuw zijn de openingen van buitenaf dichtgemetseld.

In de achtermuur van de kelder is links bij de toog een vierkant gat van ca. 15 centimeter breed en dito hoog. Het gat is de uitstroomopening van een luchtkanaal onder de vloer van het achterhuis. Opmerkelijk is dat dit kanaal gemetselde zijwanden heeft en is afgedekt met bakstenen op hun plat.

Op diverse plaatsen is het metselwerk van de kelder in het zicht en dit bestaat uit bakstenen met een 10lagenmaat van ca. 65 centimeter (geschat). Mogelijk is voor ouder metselwerk een binnenschil van jonger werk gemetseld.

▼ Het 17^e of 18^e-eeuwse kelderplafond richting de achtergevel. Rechts op de foto het haardgewelf van de stookplaats op de begane grond. Om stofdoorslag te voorkomen zijn de grenen vloerdelen aan de onderzijde voorzien van stoflatjes.

▲ Een van de twee getraliede kelderlichten aan de straatzijde. Naderhand dichtgezet. Bovenaan de foto is een balk van van de begane grondvloer te zien.

Begane grond

▲ Overzicht van de begane grond richting de voorgevel ten tijde van drukkerij Bats. Interieur afgewerkt met schroten en zachtboardplafonds Foto november 2005

Bij binnenkomst is linksvoor een entree met hal. In het verlengde van de rechter halmuur een klein niveauverschil (1-2 cm) afgewerkt met een aluminium rand, doorlopend tot de achtergevel van het voorhuis. Dit markeert de verdwenen gangmuur die zich ook aftekent in de verdiepingsbalklaag van het achterhuis. Een recente open steektrap voert naar de eerste verdieping. De voorganger van deze trap stond een meter naar rechts en kwam uit op een deur naar een overloop op de eerste verdieping van het achterhuis. De achtergevel van het bouwdeel aan de straat wordt opgevangen met een stalen balk. Rechts aan de voorzijde een vertrek met aan de rechter bouwmuur op ca. 1,5 meter van de voorgevel een beschadigde 18^e-eeuwse schouw.

Na verwijdering van zachtboard plafonds en vuren schroten (maart 2010) werd in dit deel van het huis de zolderbalklaag zichtbaar en het muurwerk van achtergevel, voorgevel en rechter zijgevel.

De balklaag is een enkelvoudige balklaag met de balkrichting haaks op voor- en achtergevel. De balken zijn

▲ Detail van de 18de-eeuwse schouw in het voorhuis op de begane grond. Een deel van de betimmering gaat schuil achter een haardplaat. Foto Jeroen Krijnen – gemeente Zutphen

voorzien van geprofileerde sleutelstukken met ojief en zullen daarom uit de late 16^e dan wel de eerste helft van de 17^e eeuw dateren. Balken alsmede de vloerdelen zijn nog voorzien van een historische, groene verflaag met eronder een oudere turquoise verflaag. Deze verflagen zijn van belang voor het bepalen van de volgorde van enkele aangetroffen bouwfases. Zo kon worden vastgesteld dat het groen op het plafond stopte bij een restant van de tussenmuur van het halletje, maar dat ter plaatse van de bouwsporen van het verdwenen deel van deze gangmuur een andere verflaag zichtbaar is die onder de groene verflaag aanwezig bleek. Met andere woorden: de (verdwenen) gangmuur is een toevoeging die werd voorafgegaan door een turquoise geschilderde (18^e-eeuwse?) bouwfase, waarbij het huis een andere of geen indeling heeft gehad

▲ Zolderbalklaag in het voorhuis met geprofileerde sleutelstukken. Late 16^e, dan wel vroege 17^e eeuw.

Zeventiende-eeuwse schouw
Rechts tekenen zich op de eerste balk en de onderzijde van de vloerplanken van de zoldervloer de bouwsporen af van de verdwenen schouwboezem die deel moet

► De aftekening van de 17^e-eeuwse schouwboezem op de begane grond rechts tegen de onderzijde van de zoldervloer.

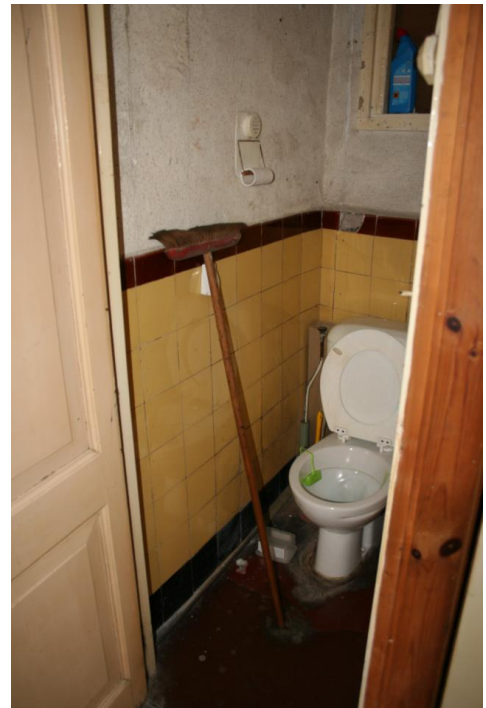
hebben uitgemaakt van dezelfde bouwfase als de de balken en de vloerplanken. Tegen de zijkant van de eerste balk tekent zich in de groene verf tegen de ongeschilderde ondergrond zeer fraai de profilering af van de verdwenen kroonlijst langs de bovenzijde van de verdwenen 17^e-eeuwse schouwboezem. Opmerkelijk is dat er niet is gekozen voor een randbalk met een raveling tussen deze en de eerstvolgende balk. In plaats daarvan is voor een eenvoudiger oplossing gekozen met een randbalk langs de schouwboezem en het in metselen van de doorstekende vloerdelen. Er werd in het bestaande metselwerk over de volle breedte van de zijgevel een sleuf van enkele centimeters diepte uitgehakt en daar werden de vloerdelen van de zoldervloer ingelegd. Vervolgens werd tot tegen de onderzijde van de vloerdelen de muur gestuct.

De rechter zijgevel bleek overigens uit hergebruikte, forse bakstenen van 28 x 13,5 x 7 (geschat!) te bestaan. Links van het bestaande laat-19^e-eeuwse, dan wel vroeg-20^e-eeuwse rookkanaal de bouwnaad die bij de bredere 17^e-eeuwse schouwboezem heeft behoord en daar links van op 2 meter hoogte een drietal dichtgezette gaten die mogelijk bij de balken van een tussenvloer of insteek hebben behoord. De gaten zijn met hergebruikte kloostermoppen in kalkmortel dichtgezet.

Achterhuis

Achter de opgevangen achtergevel van het voorhuis markeert een klein niveauverschil de overgang naar het achterste bouwdeel. Links in de hoek een toilet met tegelwerk uit vermoedelijk de periode 1925-1935. De tegels van 12 x 12 centimeter zijn hier met zeer dunne voegen gezet. Tegen de achtergevel is nog een restant aanwezig van ouder tegelwerk met kleine tegels (ca. 11x11 cm) die zonder voeg zijn gezet. Op regelmatige afstand bleek hier een bloemstuk van vier tegels in het tegelwerk te zijn opgenomen. Om de toiletruimte te kunnen maken is de buitendeur ongeveer 30 centimeter naar links verplaatst. In het gevelmetselwerk aan de buitenzijde is dat aan de bouwnaad en andere bouwsporen goed te zien.

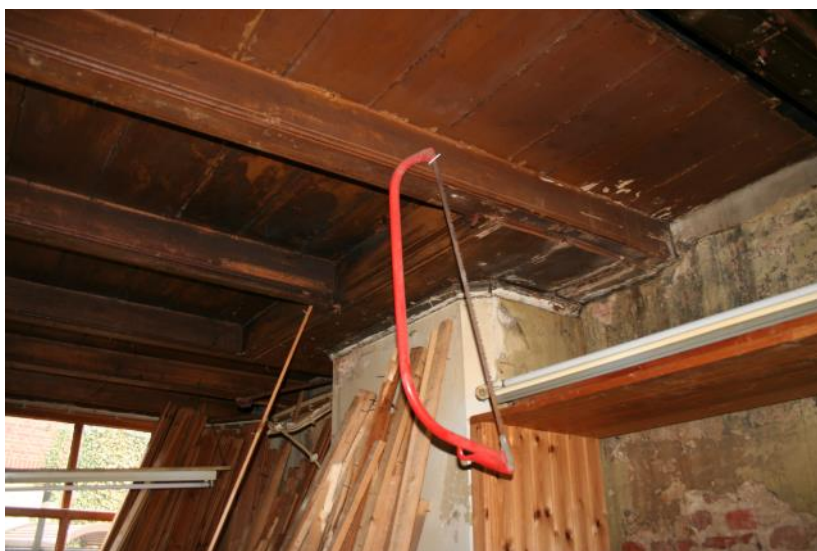
► Het toilet linksachter in het achterhuis. Voorzien van tegelwerk uit de eerste helft van de 20^e eeuw. Om deze ruimte mogelijk te maken is de achterdeur ca. 30 cm naar rechts verplaatst.

▲ Overzicht van de verdiepingenbalklaag van het achterhuis vanaf de begane grond. De balken en vloerdelen ter plaatse van de verdwenen tussenmuur zijn geverfd: de muur is dus later toegevoegd. Vermoedelijk is vóór de sloop van de wand (ca. 1955) eerst de stalen balk rechts op de foto geplaatst om de overspanning van de houten balken te bekorten.

In het vertrek aan de achterzijde kon achter een verlaagd zachtboardplafond een grenen enkelvoudige balklaag met duivejager op de hoeken worden vastgesteld. De balkrichting is van zijgevel naar zijgevel. Het plafond is geheel in de olieverf geschilderd. Tegen de onderzijde van de balklaag en op de betonnen vloer tekent zich een bouwspoor af van een verdwenen tussenwand die meteen bij oplevering van de balklaag moet zijn geplaatst. Geheel rechts een schouw met schouwboezem met afgeschuinde hoeken en bijbehorende profilering. Getuige de authentieke raveling kan de schouw uit de bouwtijd van de balklaag dateren. De schouw is niet meer voorzien van omtimmering of mantel.

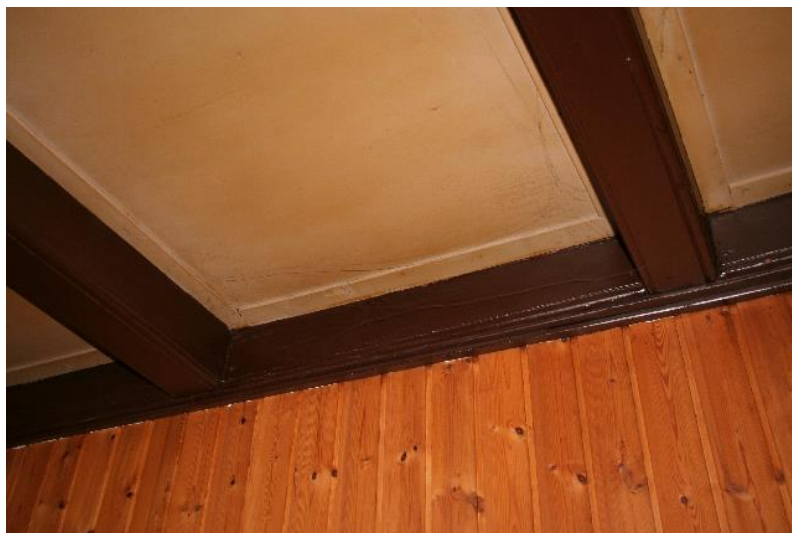

◀ Enkelvoudige, grenen verdiepingenbalklaag in het achterhuis, zichtbaar vanaf de begane grond. Schouw.raveling en schouwboezem met afgeschuinde hoeken dateren uit de bouwtijd (18^e- of vroeg-19^e eeuw)

Eerste verdieping

Deze bevindt zich geheel in het achterste bouwdeel. Door schrootjes waren ten tijde van de bezoeken geen afwerkingen zichtbaar. In het vertrek rechts aan de achterzijde is een enkelvoudige, grenen balklaag in het zicht aanwezig met duivejagers op de hoeken. Afmetingen en detaillering zijn dezelfde als de verdiepingsbalklaag. Ook hier is de balkrichting van zijgevel naar zijgevel. Een recente metalen schaarladder voert naar de zolder.

▲ Detail van de zolderbalklaag vanaf de eerste etage van het achterhuis. Grenen balken met duivejager op de hoeken. Vermoedelijk uit de zelfde bouwphase als de pilasterstelling aan de voorgevel: 18^e eeuw.

Zolder

Kapconstructie

Op zolder is de kapconstructie in het zicht. Deze bestaat aan de straatzijde uit een constructie uit naaldhout. Het enkele dekbalkgebint (schaarspant) is van grenen, de sporen van vuren. Deze worden aan de voor- en achterzijde door een flieringbalk ondervangen en 75 centimeter onder de nok (zonder nokbalk) verbonden met halfhouts gespijkerde vuren haanhouten. De sporen zijn in de nok halfhouts tegen elkaar gespijkerd, een getoogde verbinding kon niet worden waargenomen. De opzet van deze constructie wijkt niet wezenlijk af van de middeleeuwse bouwtraditie voor kappen in Zutphen. Omdat de afstand tussen flieringbalk en haanhouten te groot is voor de daksporen, is er in een later stadium aan de voor- en achterzijde een extra gording geplaatst, waarvan die aan de voorzijde door een schoor wordt opgevangen op het dekbalkgebint. Het gebint heeft machinaal gezaagde onderdelen en rechte spantbenen, telmerken zijn niet waargenomen. Het achterste bouwdeel kan vanaf de voorste zoldervloer met een klein trappetje worden betreden, de zoldervloer van het achterhuis ligt ca. 1,80 meter hoger. Er is geen fysieke scheiding tussen de twee zolderruimten.

▲► Gebint in het voorhuis, gezien richting de oude borstwering aan de achterzijde. De borstwering is in de 18^e eeuw opgehoogd toen het achterhuis werd toegevoegd.

► De zolder van het achterhuis richting het voorhuis. Voor de stijfheid van de kap van het voorhuis zijn de daksporen van het voorhuis bij de bouw van het achterhuis gehandhaafd. foto's Jeroen Krijnen – gemeente Zutphen

De achterste zolder heeft de nok haaks op het deel aan de straat en een dakschild bij de achtergevel. Het betreft een vuren sporenkap die met twee grenen schaarspanten en flieringbalken wordt opgevangen. Onder de nok zijn gespijkerde haanhouten toegepast. Een nokgording werd niet waargenomen.

Op het achterste spant zijn aan de straatzijde amandelvormige telmerken aangetroffen, links () en rechts () ().

Opmerkelijk is het gebruik van recht gezaagd grenenhout voor enkele korbeels, dat is voorzien van een duivejager aan één zijde.

Vermoedelijk is hier sprake van op dat moment voorhanden zijnde "prefab"

balkhout, dat ook wel

tot korbeels kon worden aangepast. Het hout is nooit geverfd geweest. Dit prefab balkhout is op deze zolder ook als rechter muurplaat toegepast. Mogelijk hangt dit samen met de aangekochte partij die nodig was voor de nieuwe verdiepings- en zolderbalklaag.

De zoldervloer bestaat uit grenen delen ca. 25 cm breed en kennen een verbinding en stofdichting met losse veer. In het verleden hebben zo goed als geen aanpassingen aan de kap plaatsgevonden.

Bouwmuren

Op zolder aan de straatzijde waren ten tijde van de bouwhistorische verkenning de alle bouwmuren vrij in het zicht, zij het dat de muren van een vertinlaag waren voorzien. Ondanks deze dunne kalkklaag konden de volgende baksteenmaten worden gemeten: voor de linker bouwmuur meten tien lagen ca. 83-84 centimeter in wild verband, de lengte per steen is onbekend, breedte ca. 13 cm, hoogte ca. 7 cm. In de hoek linksachter is in het verleden een deel van het metselwerk van de achtergevel verwijderd ten behoeve van de trap van de begane grond naar de eerste verdieping. Dit bood de mogelijkheid om vast te stellen dat de linker bouwmuur in verband met de borstwering is gemetseld. Dit blijkt ook uit de baksteenmaten: het metselwerk van de borstwering meet voor tien lagen eveneens ca. 83 cm in wild verband. Per steen ca. 27 x 13 x 7 centimeter. De borstwering is in het verleden opgehoogd ten behoeve van het bouwdeel aan de achterzijde, deze stenen meten voor tien lagen ca. 50 cm, per steen ca. 23 x 11,5 x 4 cm.

De voorgevel meet voor tien lagen ca. 63 centimeter. Aangezien deze gevel aan de

binnenzijde is vertind, zijn er geen maten van afzonderlijke stenen beschikbaar.

De rechter zijmuur bestaat uit meerdere bouwfases en is min of meer symmetrisch van opzet met centraal een fors rookkanaal. Het bovenste deel van het kanaal is gemetseld uit forse bakstenen met voor tien lagen 88 centimeter. Bakstenen meten hier ca. 28,5 x 14 x 7 centimeter. Het onderste deel is een jongere versleping ten behoeve van de schouw op de begane grond rechts. Deze versleping is gemetseld uit zeer kleine, zorgvuldig gevormde baksteentjes van 18,5/19,5 x 9/9,5 x 4 centimeter die per tien lagen ca. 46 centimeter meten. Links van deze versleping is het

▲ Overzicht van de rechter topgevel van het voorhuis met het vermoedelijk 15^e-eeuwse rookkanaal dat in de 18^e eeuw is versleept ten behoeve van de huidige schouw. De opzet van het huis en bouwhistorische kenmerken van gevel en rookkanaal komen sterk overeen met het onderzochte huis Laarstraat 59, dat dendrochronologisch werd gedateerd op 1485. foto Jeroen Krijnen – gemeente Zutphen

bouwspoor van het oudere, rechte rookkanaal zichtbaar.

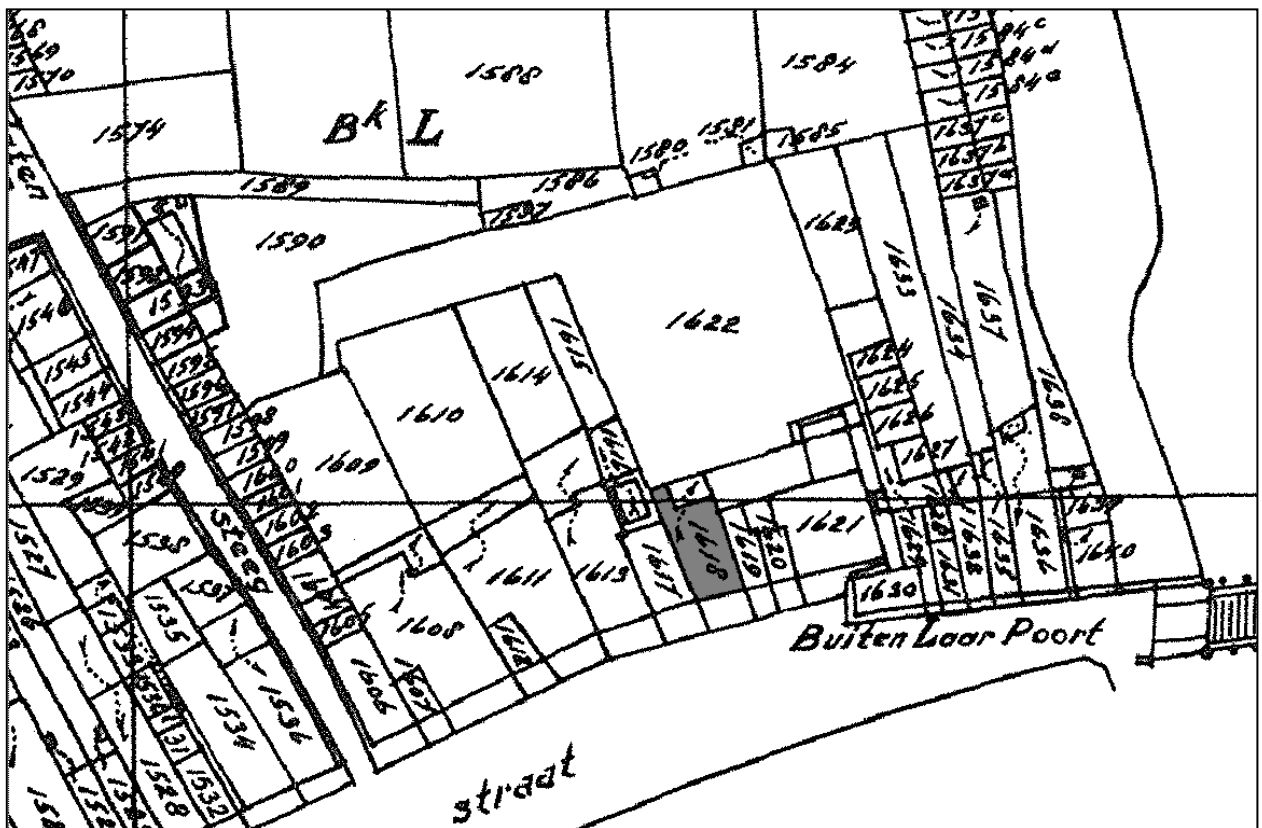
Het oudste deel van het rookkanaal is buiten nog juist boven de noklijn te zien, het bovenste deel met de uitstroomopening is afgaande op de toegepaste bakstenen in de 17^e eeuw vervangen.

Ter plaatse van de goot van het rechter buurpand Laarstraat 113-115 is een rommelige bouwovergang en een verschil in dikte van de zijgevel zichtbaar. In het bovenste deel van de topgevel wordt het kanaal geflankeerd door twee driehoekvormige delen metselwerk, die er duidelijk later koud tegenaan zijn gemetseld, getuige de naden links en rechts van het rookkanaal. Het metselwerk van deze “driehoeken” hebben een tienlagenmaat van ca. 61 cm en de maten per steen zijn ca. 23 x 13 x 5/5,5 centimeter. Voor het onderste deel van de rechter zijgevel konden geen maten genomen worden.

Bouwgeschiedenis

Situering

Het pand Laarstraat 111 ligt aan een ruim twintig meter brede straat die in de middeleeuwen waarschijnlijk functioneerde als markt en waarvoor reeds in de 13^e eeuw door de graven van Gelre en Zutphen tol werd geheven⁴. De Laarbuitenpoort vlakbij het pand werd in 1396 voor het eerst vermeld. De straat versmalde hier tot een doorgang van ca. drie meter (zie afbeelding onder). De kadastrale situatie van 1832 wijkt aan de achterzijde af van de huidige situatie. Het bebouwde oppervlak lijkt minder diep en ter linkerzijde is een toiletachtige uitbouw getekend. Aan de achterzijde is het terrein in de loop van de 20^e eeuw volgebouwd, maar de structuur van smalle, diepe percelen haaks op de rooilijn tussen de Laarstraat en evenwijdig lopende achterstraten (noordzijde Halve Maanstraat, zuidzijde Donkere Steeg) is aan beide zijden van de straat en ook ter plaatse van nr. 111 goed behouden gebleven.

▲ Kadastrale situatie in 1832. In grijs gemarkeerd Laarstraat 111. Opvallende zaken zijn het gegeven dat het achterhuis hier nog dezelfde breedte heeft als het hoofdhuis, de kleine uitbouw (toilet?) aan de achterzijde en de brede stoepen van ca. 3 meter voor de huizen.

⁴ Fermin 2009, 31-32

Bouwfases

14^e/15^e eeuw: eerste steenbouw.

17^e eeuw herbouw: balklagen hoofdhuis, schouw en mogelijk ook kapconstructie tot stand gekomen

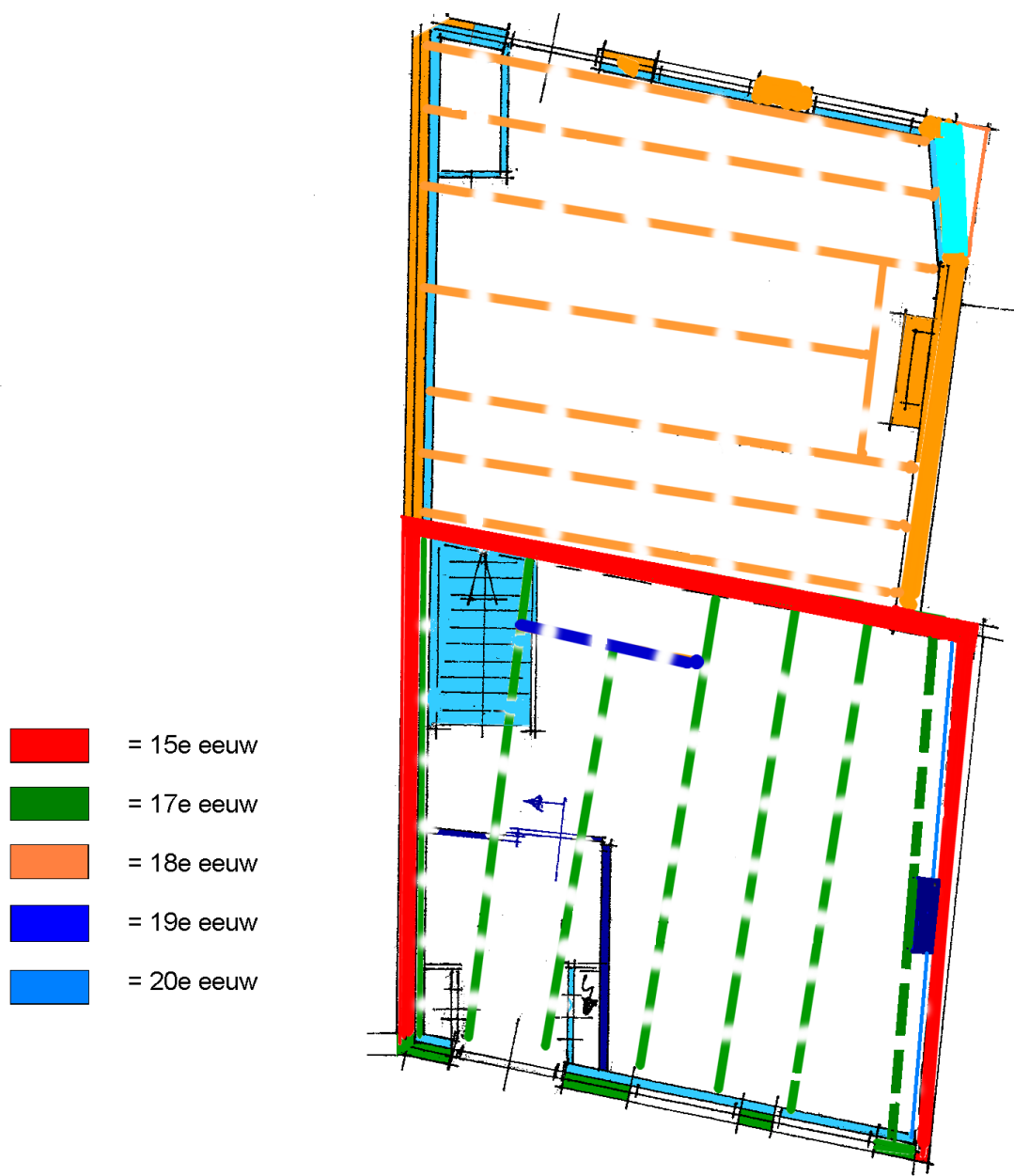
18^e eeuw: grootschalige verbouwing: mogelijk kap voorhuis, nieuwbouw achterzijde, voorgevel gemoderniseerd, aanpassen schouw en kelder

ca. 1850: empire-vensters voorgevel

ca. 1920-30: verbouwing tot drukkerij Bats, o.a. achtergevel voorhuis doorgebroken, toilet linksachter, gangmuur BG achterhuis gesloopt

ca. 1955-60 verbouwing met toepassing van zachtboardplafonds en -voorzetwanden

ca. 1980: interieurverbouwing met toepassing van schrootjes

▲ Begane grond van Laarstraat 111 met daarin aangegeven de belangrijkste bouwfases. Als onderlegger is gebruik gemaakt van de door eigenaar aangeleverde bouwtekeningen (bron onbekend).
Bewerking J.S. Krijnen – gemeente Zutphen

De oudste delen van het huis Laarstraat 111 dateren vermoedelijk uit de 15^e eeuw. Het gaat dan met name om de beide zijmuren met de rechter topgevel en de achtergevel van het hoofdhuis, voor zover nog aanwezig.

Deze datering is te rijmen met de aangetroffen baksteenformaten in de beide zijgevels op zolder en wordt gesterkt door de uitkomsten van het archeologisch onderzoek dat in de straat oplaatsvond gedurende de herinrichting en rioolvervanging in 2009.

Hieruit bleek dat in de 15^e eeuw de straat een bestrating van keien heeft gehad die uit de context in die periode gedateert kon worden en waarvan het looppniveau niet veel afweek van het huidige⁵.

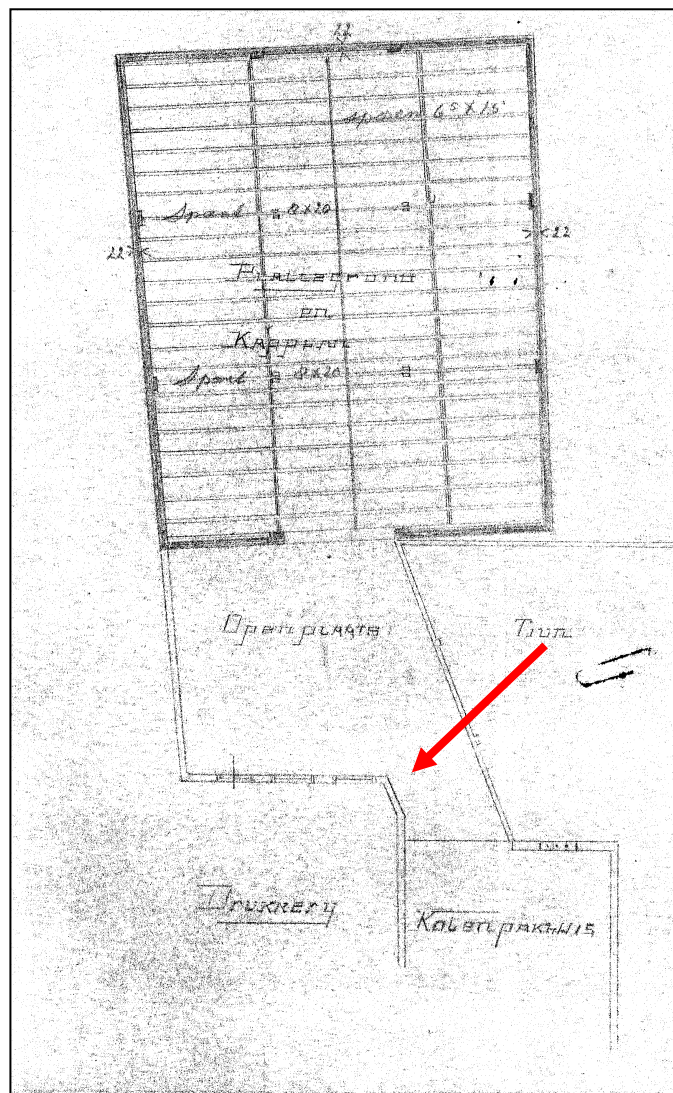
In de vroege 17^e eeuw heeft een omvangrijke verbouwing plaatsgevonden als – getuige het volledig vervangen van de zolderbalklaag – niet herbouw plaatsvond. De aanwezige sleutelstukken onder de balken dateren deze verbouwing redelijk scherp in het eerste kwart van de 17^e eeuw. Een grote schouw verwarmde het vertrek rechtsvoor. De sporen van de schouwboezem tekenen zich nog af tegen het plafond met 17^e-eeuwse vloerdelen.

Mogelijk bestond toen ook al een achterhuis, maar zeker is dat niet. In de loop van de 18^e, maar mogelijk in de vroege 19^e eeuw is het huidige achterhuis gebouwd, dat getuige de baksteenformaten van de achtergevel, de hoekoplossing met klezoortjes, de aanwezige balklagen en kapconstructie *aus einem Guß* is gebouwd en als zodanig nog staat.

Het is heel goed mogelijk dat bij dezelfde bouwcampagne ook de voorgevel is aangepast. Hiervan is de entree met pilasterstelling het meest in het oog springend. Mogelijk is toen ook de kapconstructie van het voorhuis vervangen.

De indeling van het huis bestond toen vermoedelijk uit een gang links die van voor naar achteren voerde. Halverwege deze gang tegen de achtergevel van het hoofdhuis gaf een trap toegang tot de eerste verdieping boven het achterhuis en de zolder van het voorhuis. Een raveelbalk geeft in de balklaag nog de plaats van de trap aan. Een klein deel van de gangwand is als entreeportaal behouden.

In de 19^e eeuw zijn de ramen in de voorgevel vervangen voor empireramens, welke wijzigingen toen nog meer zijn doorgevoerd of dat het daarbij bleef is enigszins onduidelijk. Rond 1950 werd rechts op de begane

Detail van een bouwplan uit 1950 voor het bouwen van een kolenloods achter Laarstraat 113. De afgeschuinde hoek rechtsachter van nummer 111 is dan al als bestaand ingetekend. RAZ collectie bouwtekeningen

⁵ Fermin/Groothedde 2009, 21

grond de hoek van het achterhuis afgeschuind zodat de vrachtwagen van de kolenhandelaar wat beter de kolenloods achter het pand in kon draaien. Wellicht werd in deze periode op de begane grond de grote ongedeelde ruimte gecreëerd, waarbij de gangmuur voor het grootste deel werd verwijderd. Later werd de trap naar de eerste verdieping werd vervangen en verplaatst en vonden diverse ondergeschikte wijzigingen plaats, zoals het plaatsen van schrootjes voorzetwanden.

Eigendoms- en gebruiksgeschiedenis⁶

In het hiernavolgende beknopte overzicht worden de voor de bouwgeschiedenis meest relevante wijzigingen genoemd. Het is in de praktijk echter lastig gebleken om aan eigendoms- of gebruikswisselingen een verbouwingmoment te koppelen.

De eerste vermelding in het zogenaamd Historisch Kadaster stamt uit 1644. Het huis is dan in eigendom bij Hendrick Valck.

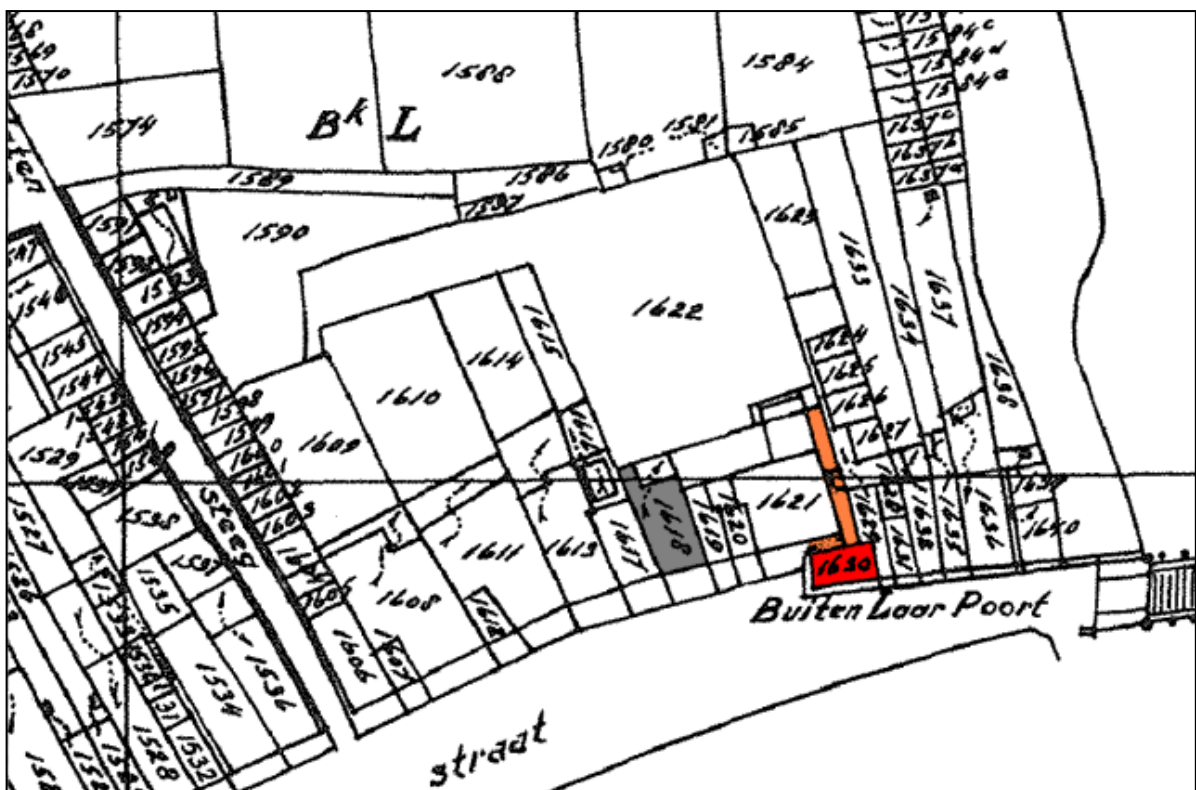
In 1708 wordt Laarstraat 111 in het Historisch Kadaster genoemd met als huisnaam (waar uithangen) "De Drie Raven". Deze naam komt vervolgens niet meer voor, het blijft bij deze ene melding.

In 1938 wordt in de adresboekjes van Zutphen voor de eerste keer een telg van de familie Bats genoemd als drukker in het pand, vanaf 1961 als Bats en zonen. Het pand wordt in 1950 aangekocht door Antoon Seth van Engelen een kolenhandelaar, die kort erop achter het pand de nog bestaande kolenloods laat bouwen (toegankelijk via nummer 113) en mogelijk ook verantwoordelijk is voor de afgeschuinde hoek rechtsachter op de begane grond.

In 1963 wordt het pand door de familie Bats van de kolenhandelaar overgenomen en blijft in eigendom tot 2009 als het aan Koen Huijbrechts wordt verkocht.

Een oude kapel?

Omdat Laarstraat 111 in de buurt staat van de vermoedelijke plek van de St. Jurriënskapel is

⁶ Met dank aan Ger Rietberg voor het uitgevoerde onderzoek.

onderzocht of het huidige huis wellicht samen met Laarstraat 107 en 109 is gebouwd op de plek van of met gebruikmaking van resten van deze kapel. Een mogelijke aanwijzing daarvoor zou de oude rechter topgevel van Laarstraat 111 kunnen zijn, alsmede het gegeven dat nummer 107 net als 111 een kap evenwijdig aan de straat heeft met de noklijn op vrijwel dezelfde hoogte. (Laarstraat 111 grijs gemarkeerd)

Na bestudering van de eigendomsgegevens is gebleken dat de meest voor de hand liggende locatie het perceel F1630 is geweest (rood gemarkeerd). Dit was zeer waarschijnlijk het perceel dat H. Timmerman in 1603 mag betimmeren en wordt omschreven als “t ledige plaatsje in de Laarpoort waar vroeger het kapelletje heeft gestaan”. De locatie wordt verduidelijkt doordat in het Historisch Kadaster vaak wordt gesproken over “den ganck van der capellen daer men in 't huis ingaet”. Het is goed denkbaar dat dit de in het kaartje als oranje gemarkeerde L-vormige steeg is geweest.

Hoe het ook zij, het is niet erg waarschijnlijk dat Laarstraat 111 is gebouwd op de plek van de verdwenen kapel, dan wel met gebruikmaking van muurwerk van deze kapel is gebouwd. De mogelijke kapel zelf kan helaas niet meer bovengronds onderzocht worden, dit deel van de Laarstraat is bij het opblazen van de brug over de Hoofdgracht in 1945 zeer zwaar beschadigd en vervangen door nieuwbouw.

Waardestelling

Leeswijzer

De waarderingsplattegronden geven per bouwlaag een overzicht van zaken en elementen die op grond van hun cultuurhistorische waarde behouden zouden moeten blijven, deze zijn geaccentueerd met **blauw**. Zaken en elementen die minder waarde hebben, maar wel van betekenis zijn, zijn geaccentueerd met **groen**. Zaken en elementen die indifferent en uitwisselbaar zijn, zijn met **geel** geaccentueerd. Balklagen zijn als onderbroken dubbele lijnen aangeduid, voorzien van kleur voor de betreffende waardering. Als onderlegger voor de waarderingsplattegronden werd de in opdracht van de indiener van de aanvraag, dhr Huijbrechts, vervaardigde bestaande toestand gebruikt.

Waardering gevels

De voorgevel met heeft een hoge monumentale waarde, ingegeven door verschijningsvorm (met hoofdentree die wordt geaccentueerd door een 18^e-eeuwse pilasterstelling en zwaar gedimensioneerde vensterkozijnen), ouderdom en authenticiteit. De achtergevel heeft een hoge monumentale waarde ingegeven door ouderdom, authenticiteit en gaafheid ondanks een aanpassing van de buitendeur in het begin van de 20^e eeuw.

Waardering bouwmassa

Het casco bestaande uit kelder, bouwmuren, gevels, rookkanalen, balklagen met vloeren en de twee kapconstructies hebben een hoge monumentale waarde. De daksporen van de kapconstructie van het achterhuis hebben een positieve waarde. Het casco van het voorhuis heeft een hoge monumentale waarde vanwege de aanwezigheid van 15^e-eeuwse, 17^e-eeuwse en 18^e-eeuwse bouwfases, de gaafheid van de verdiepingsbalklaag en vanwege het belang voor de kennis van de Zutphense bouwhistorie. Het casco van het achterhuis heeft een hoge monumentale waarde vanwege de gaaf bewaard gebleven 18^e-eeuwse bouwphase bestaande uit bouwmuren, achtergevel, verdiepings en zolderbalklaag, alsmede de gebinten van de kapconstructie. Indifferent is het muurwerk waarmee op de begane grond rechtsachter de hoek van het achterhuis werd afgeschuind.

Kelder

Keldermuren, alsmede het kelderplafond, feitelijk de begane grondvloer hebben een hoge monumentale waarde, ingegeven door ouderdom, authenticiteit, gaafheid en hun betekenis voor de afleesbaarheid van de bouwgeschiedenis van het pand. Dit geldt ook voor het in de balklaag opgenomen haardgewelf van de stookplaats op de begane grond. Ook de twee (dichtgemetselde) kelderlichten in de voorgevel en de ventilatieschacht die onder de vloer van het achterhuis is gesitueerd hebben een hoge monumentale waarde. De keldertrap heeft geen monumentale waarde.

Waardering inrichting en afwerking

Kelder

Niet van toepassing (geen afwerking aanwezig).

Begane grond

Het interieur was afgewerkt met schrootjeswanden uit het laatste kwart van de 20^e eeuw en zachtboard uit het derde kwart van de 20^e eeuw. Beide afwerkingen waren niet van waarde en zijn inmiddels verwijderd.

De schouw en het rookkanaal in het vertrek rechts aan de straatzijde zijn rond 1900 vervangen, waarbij het houten lijstwerk uit de 18^e eeuw werd hergebruikt. Vanwege continuïteit van de haardplaats hoge monumentale waarde, op onderdelen beschouwd positieve monumentale waarde.

In het achterhuis hebben een positieve monumentwaarde de toiletruimte linksachter met betegeling en de tegelrestanten onder de vensterbanken van de achtergevel.

De trap naar de eerste verdieping heeft een indifferente waarde.

Eerste verdieping

De aanwezige tussenwanden zijn van hout en bims en dateren overwegend uit de vroege 20^e eeuw en hebben een indifferente waarde.

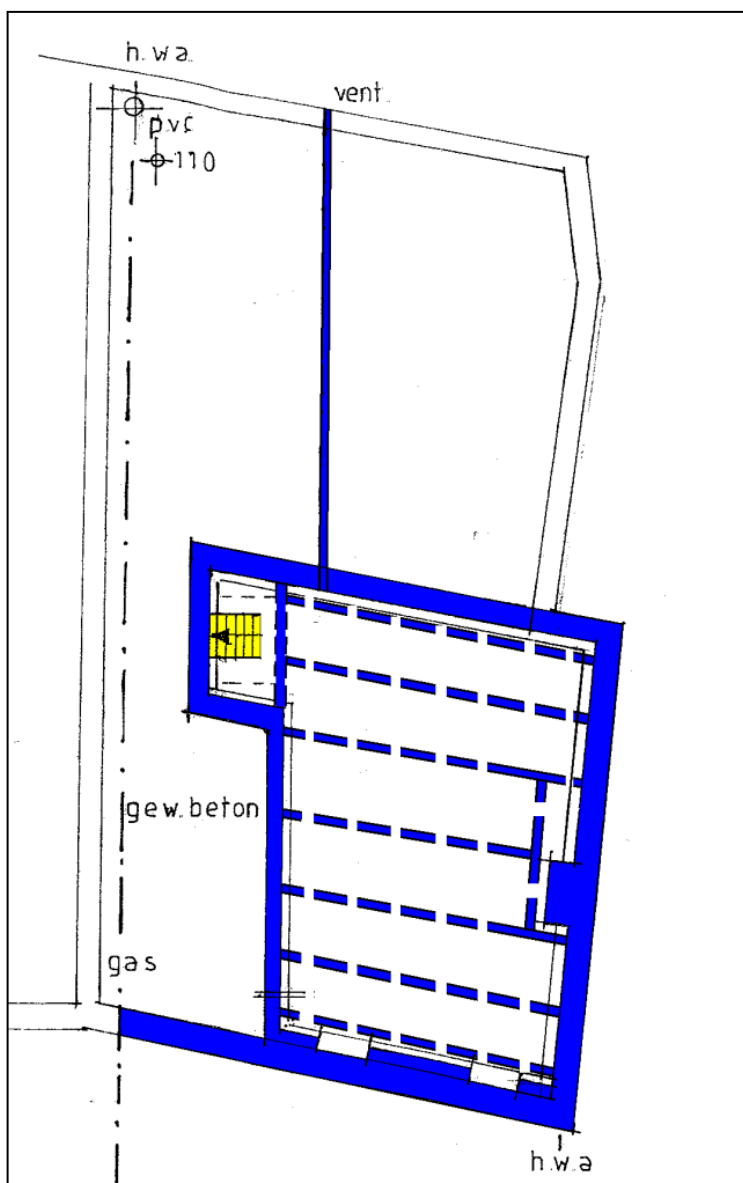
Een hoge monumentale waarde wordt gegeven aan de muur tussen voor en achterhuis, gelet op de veronderstelde ouderdom en relatie met de oude traplocatie.

De vier ruimten op de eerste verdieping zijn afgetimmerd met schroten, aangebracht in het laatste kwart van de 20^e eeuw, deze hebben een indifferente waarde.

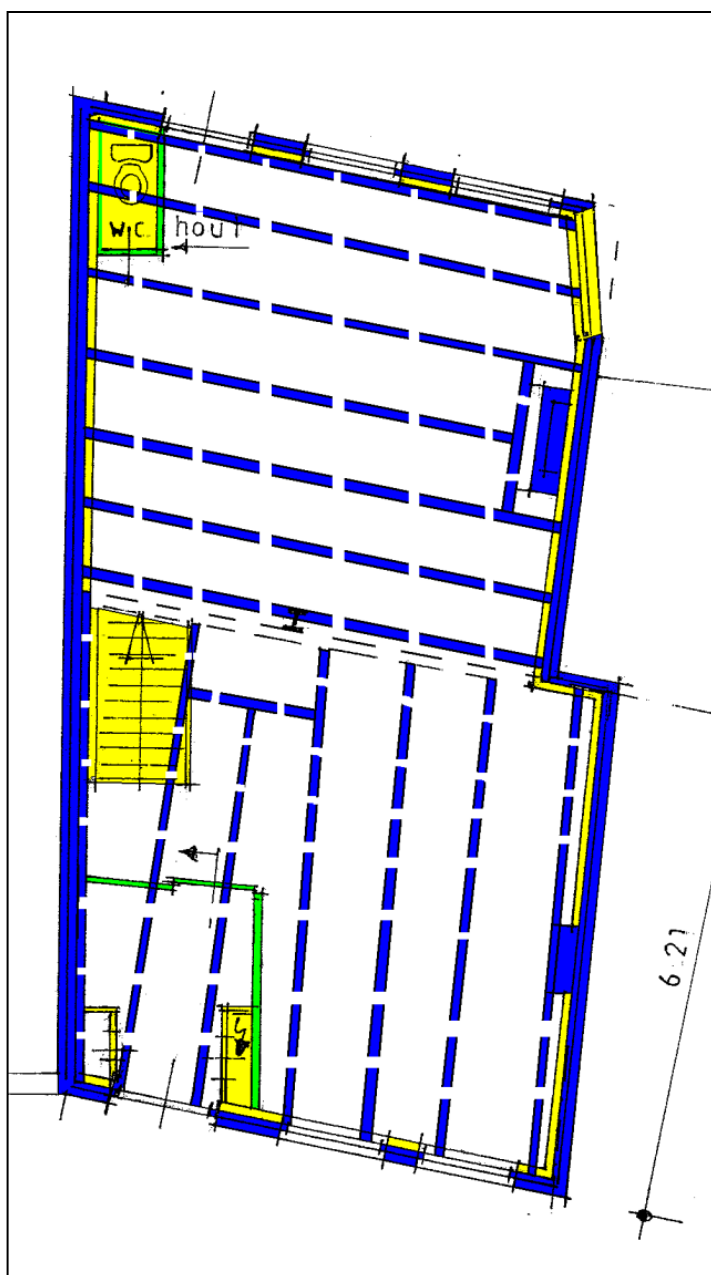
Zolder

Niet van toepassing (geen afwerking aanwezig).

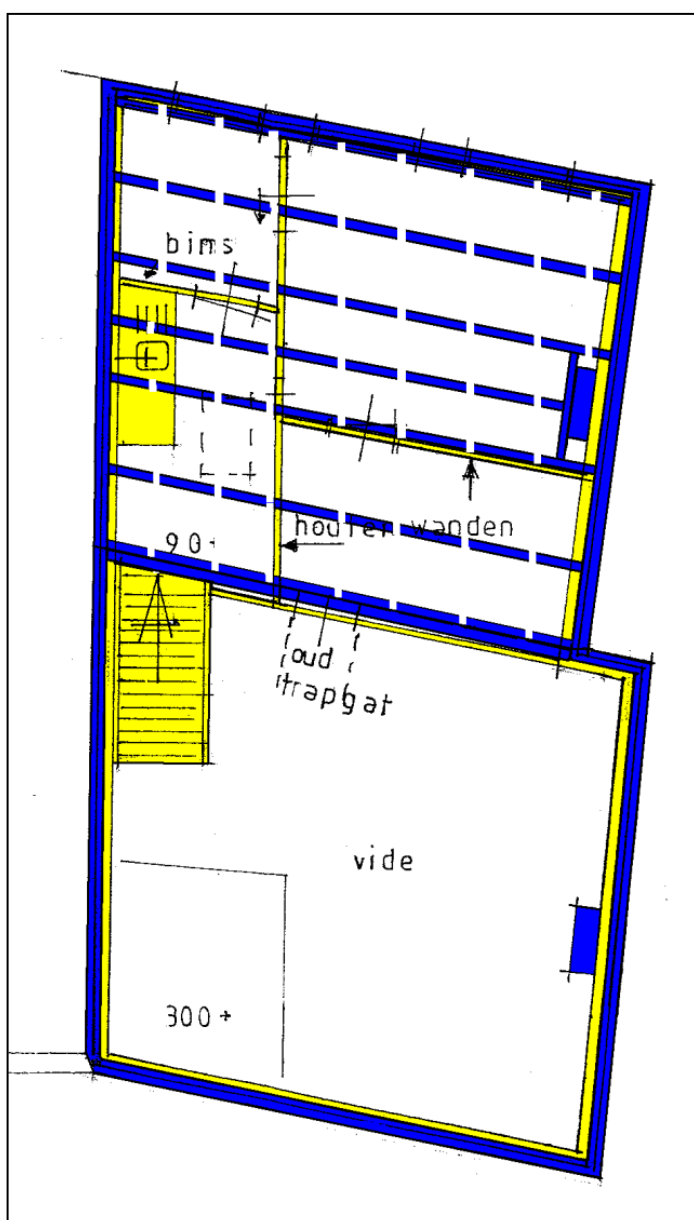
Waarderingsplattegronden

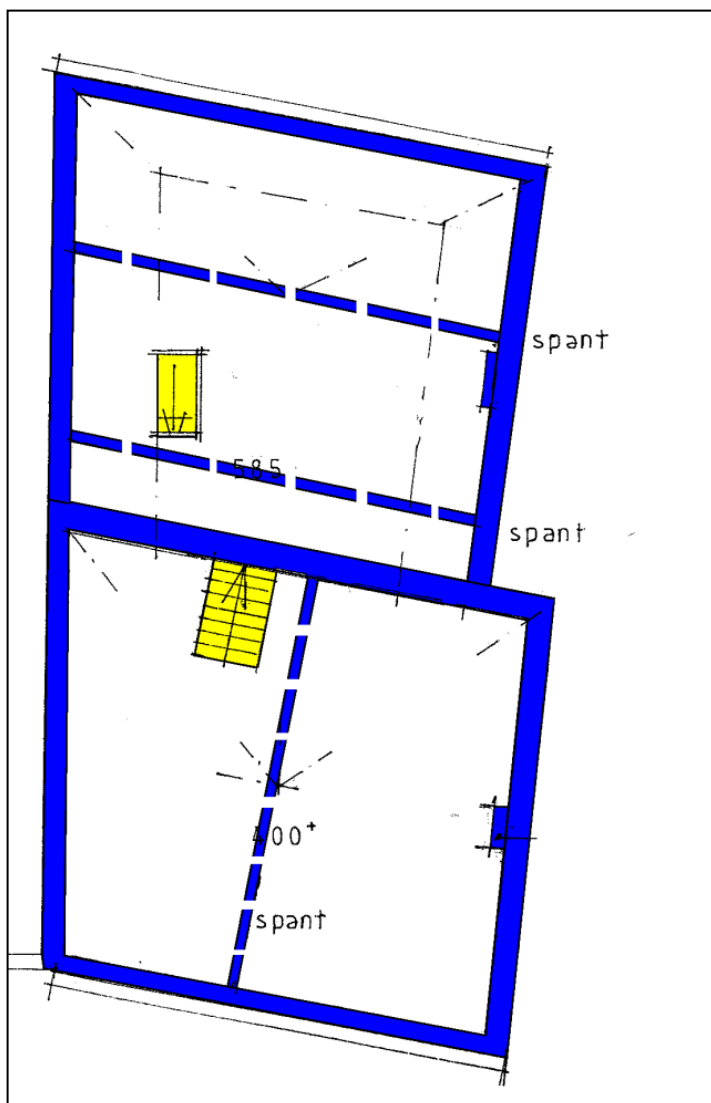
Waarderingsplattegrond *kelder*.
Muurwerk en balkenplafond inclusief haardgewelf hebben een hoge monumentale waarde, evenals de ventilatieschacht onder het achterhuis. De keldertrap heeft een indifferente waarde.

Waarderingsplattegrond *begane grond*. Gevels, muurwerk, alsmede schouwen en rookkanalen hebben een hoge monumentale waarde. De verdiepingsbalklaag in het achterhuis en de in het voorhuis zichtbare zolderbalklaag hebben eveneens een hoge monumentale waarde. De tussenwanden van de hal en het toilet (vanwege betegeling) hebben een positieve monumentale waarde. Dit geldt ook voor de tegelrestanten onder de vensterbanken van de achtergevel. De trap en (reeds verwijderde) voorzetwanden hebben een indifferente waarde.

Waarderingsplattegrond eerste verdieping. Gevels, muurwerk, schouwen/rookkanalen hebben een hoge monumentale waarde. Ook de met onderbroken lijnen aangegeven zolderbalklaag inclusief raveling voor het rookkanaal heeft een hoge monumentale waarde. Tussenwanden zijn overwegend indifferent. De zolderbalklaag in het voorhuis is reeds besproken bij de waarderingsplattegrond van de begane grond.

Waarderingsplattegrond zolder. Muurwerk en gebinten van de kapconstructie hebben een hoge monumentale waarde. Daksporen (niet gemarkeerd) hebben een positieve waarde. De aanwezige trappen zijn indifferent.

Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek

1. Nadere bestudering van de daksporen op telmerken en eventueel een dendrochronologische datering van zolderbalklaag en zoldergebint in het voorhuis.
2. Aansluitingen van diverse bouwmuren bestuderen om de bouwvolgorde van voor- en achterhuis scherper in beeld te krijgen.

Literatuur

- Fermin, Bert & Michel Groothedde, *De Buiten Laarpoort. Archeologisch onderzoek aan de Buiten Laarport en de 16^e-eeuwse vestingwal aan de Berkelsingel in Zutphen*, ZAP 31, Zutphen 2007
- Idem, *De middeleeuwse Laarstraat van brug tot poort. De archeologische begeleiding van de rioolvervanging in de Laarstraat te Zutphen*, ZAP 49, Zutphen 2010
- Rietberg, Ger, *Laarstraat 111 Historisch onderzoek*, juni-augustus 2010, typoscript (zie bijlage)

Bijlage

Laarstraat 111

Historisch onderzoek Ger Rietberg

Laarstraat 111 (voormalige Drukkerij Bats & zonen)

Verpondingsnummer 1128 Kadastraal nummer 1618

Huidig kad. nummer: 10176

Huidige eigenaar: Huijbrechts (?)

Kadastraal onderzoek:

Huijbrechts??

aankoop ??

Drukkerij en erf; grootte 2.40

“Drukkerij Bats en Zonen” (Elibert Willem Johan Bats, typograaf); aankoop circa 1963

kad. nr. is veranderd in F 10175 (??)

Antoon Seth van Engelen, kolenhandelaar (woonde Laarstraat 115; later Graaf Ottosingel 147)

aankoop circa 1950

Familie Oldenhof

aankoop circa 1913

Albertha Das, naaister

aankoop en verkoop circa 1913

Johanna Burgers, wed. Carel Constantijn Nengerman

Karel Constantijn Nengerman Jr., tuinman

kad. nummer verandert in F 8079; grootte wordt 1.41

Frederica Albertina Nengerman, modiste

Anna Maria Höhnen, wed. Karel Constantijn Nengerman, tuinman

huis en erf; grootte 1.23

Eigenaar **Godfried Höhnen** (artikel 337), dagloner / timmerman; totaal bezit 1.23

Kadastrale gegevens 1832

Gegevens adresboeken

1890

C.C. Nengerman, tuinman Laarstraat D 80

1864, 1871 en 1880

C.C. Nengerman, tuinman Laarstraat D 73

1900 en 1912

Wed. C.C. Nengerman-Burgers Laarstraat 195

C.C. Nengerman Melatensteeg 30

J.M. Nengerman Laarstraat 197

Laarstraat 105

P.J. Bats sigarenmaker, sigarenwinkelier

1916, 1918, 1920, 1922, 1924, 1926, 1928, 1930,
1932, 1934, 1926, 1938, 1940, 1942, 1958

H.C. Bats	boekbinder	1926, 1928, 1930
Laarstraat 109		
Wed. M.F. Bats-Jansen		1961, 1963, 1965
P.J. Bats		1958 (beneden)
Laarstraat 111		
C.F.D. Bats	boekdrukker	1938 (hier woont ook S.C. Nieuwburg)
E.W.J. Bats	boekdrukker	1940, 1942
H. Bats		1951
Drukkerij Bats en Zoon		1961
Laarstraat 92		
E.W.J. Bats		1965 (boven)
Laarstraat 85		
P.J. Bats	sigarenmaker	1914

Internet

Vier (?) broers Bats hebben een drukkerij in Zutphen. In de crisistijd stapt er een broer (Cor) uit.

Onderzoek Historisch Kadaster

Straatnaam Laarpoort / Laerpoorte

huis en erf; 1.23

Eigenaar **Godfried Höhen** (artikel 337), dagloner / timmerman; totaal bezit 1.23

Kadastrale gegevens 1832

03-10-1816 **G. Höhen** belendend genoemd van V 1127

Datering akte 10-04-1810

Object huis + 2 hoven in de Melatensteeg

Hypotheeknemer **Godfried Höhen**

Gekocht 19 juni 1800 van **G. Kaecks**

Datering akte 18-03-1791

Object huis met hof erachter

Hypotheeknemer **Johannes Egbertus Haselbeek X Anna Geertruid van Houten**

Belending 1 Smeink (V 1129)

Belending 2 huisjes Berghege (V1127)

01-06-1790 **J.E. Haselbeek** belendend genoemd van V 1129

02-06-1789 **J.E. Haeselbeek** belendend genoemd van V 1129

11-11-1774 **Johannes E. Haselbeek** belendend genoemd van V 1127

Datering akte 01-05-1767

Object huis met hof erachter

Hypotheeknemer **Johannes Egbertus Haselbeek X Geertruid van Holten**

Belending 1 Hendrik Wassink (V 1129)

Belending 2 Derk Scholten (V 1127)

Datering akte 06-05-1762

Verkoper **Hendrik Graffelman X Harmina Meynts**

Koper **Johannes Egb. Hazelbeek X Geertruid van Holten**

14-05-1757 **Maria Gerhardina** en **Anna Catharina Opgelder** belendend genoemd van V 1129

10-05-1753 **Anna Catharina** en **Maria Opgelder**, bewoond door **David van Dieren**,

belendend genoemd van V 1129
11-10-1745 **jufferen Opgelder** belendend genoemd van V 1129
26-03-1734 **wed. Opgelder** belendend genoemd van V 1129

02-01-1728 **cornet Kuen** belendend genoemd van V 1129

11-09-1719 **Weduwe Ketel** belendend genoemd van V 1127

Datering akte 06-12-1708
Object bewoond door **Gerrit de Water**
Huisnaam 'waar uithangen **De Drie Raven**'
Hypotheeknemer **Theodra Ketel, wed. majoor Philip Quernhem**
Belending 1 huis, eigendom Jan Ketel en Theodora Ketels, wed. Quernhem; ieder voor de helft
Belending 2 hof burgemeester Van Diemen

09-02-1704 **wed. kapitein Querheym** belendend genoemd van V 1129

Datering akte 08-11-1692
Object hof met **twee huurhuisjes**
Verkoper **Gerrit, Aeltgen en Dorothe Valck**
Koper **Bartolt van Diemen**, raadvriend
Belending 1 Gasthuis (V 1129)
Belending 2 Jan Nelinck
Belending achter gemene straat in de Melatensteeg lopende
Datering akte 1678
Gerrit thoe waeter, bombasynwever; 1-10
Bron Quotisatiegeld voor gewin en gewerf

28-06-1667 **Hendrick Valcken** belendend genoemd van V 1129
02-05-1649 **Henrick Valck** belendend genoemd van V 1129

1649/1652 (Verponding)
Hendrick Valcken, eigenaar; het ene *huisje* bewoond door **Marrie toe Graffele**
en het andere door **Willem Schoelwijck**
Opm.: dit betreft de verpondingnummers 1128 en 1126 ??

06-05-1644 **Hendrick Valck** belendend genoemd van V 1129

Bronnen betreffende het Leproenhuis St. Jurriën / Kapel

Fermin, Bert en Michel Groothedde, "De Middeleeuwse Laarstraat van brug tot poort" (ZAP 49), 17/18

J.S. van Veen, Het Zutphensche leprozengilde; overdruk 938.2 Veen zutphen (Bibliotheek Archief Zutphen)

Tijdschrift Zutphen 1994-1, p. 1-10
Fred Bergman; Een marginaal bestaan – leprozen in het Zutphense (1400-1600)
In dit artikel wordt het Leproenhuis in de Laarstraat niet besproken.

Stad in de Middeleeuwen; Leo Lensen en Willy H. Heitling
"Aan de uiterste rand van het gebied van de vrijheid van Zutphen stond het melaatsenhuis de Worf of St. Jurriën, voorbij de houtmarkt aan de Warnsveldseweg. Het wordt voor het eerst in 1390 vermeld."
"Dat er in Zutphen een Melatensteeg is binnen de muren komt omdat daar ver na de Middeleeuwen een **melaatsenhuisje** heeft gestaan, in een tijd dat de ziekte grote uitzondering was geworden."
(geen bronvermeldingen)

Opm.: Zie gegevens op blz 7 over het melatenhuis(je) in het Historisch Kadaster

Geschiedenis van Zutphen; W.Th.M. Frijhoff e.a.
"Naast de gasthuizen bestond er nog een instituut voor ziekenzorg buiten de Laarpoort aan de Warnsveldseweg,

het leprozenhuis de Worf. Wanneer het gesticht werd, is niet bekend. Het wordt al genoemd in 1380. Het werd de Worf genoemd naar het stuk grond, waarop het was gebouwd. Het heette ook wel St. Joriën naar de aan St. Joris gewijde kapel van het huis. Deze kapel werd in 1490 gebouwd en behoorde tot de parochie Warnsveld.”

Gegevens Historisch Kadaster betreffende het Leprozenhuis St. Jurriën / Kapel

Kadastraal nummer 1638, 1639, 1640

Datering akte 07-01-1530

Object moedersgoed: helft van huis bij dat **hillichgen huysken** ain onssen nester Laerporte

Verkoper **Johan Bartolz** poorter van Laerporte

Koper zijn dochter **Griete** van wijlen zijn vrouw Arnt

17-01-1548 **De Capel** belendend genoemd van V 1121 = F 1636

02-12-1641

huis en hof St. Jurrien genoemd en langs strekkende die gaete tot op achter an die hegge,
belendend genoemd van V 1124 = F 1629

V 1121 = F 1636

Datering akte 23-03-1553

Object huis en hof

Hypotheeknemer **Lubbert Abbinck [ten Veldt] X Stine**

Belending 1 Johan van Eil

Belending 2 **de Capel**

Belending achter hof Adamanshuis

V 1123 = F 1632

Laerporte

Datering akte 29-08-1515

Object hun helft van huisinge met hofje; **voor aan onser liever vrouwen huysken**
/ met hofje ah. Placket (?) aan de straat

Verkoper **Derick Vorthyssen en Gertruyt**

Koper **Rolof Jibbekynck X Janna**

Belending 1 camer daer Hendrick in die wed.este in woent

Belending achter Adamans hof

Belasting 7 lb uit hele huis

Bron: los stuk

V 1123 = F 1632

Laerporte **bij der capelle**

Datering akte 12-06-1529

Object zijn aandeel van huis

Opmerkingen **Wilhem ten Haven** geeft over, in kader van beslechting van een twist, aan
Roleff Jebbekinck (omgekeerd overgegeven: aandeel aen goed Avercamp te Leesten)

V 1125 = F 1630

Datering akte 28-05-1603

Opmerkingen **H. Timmerman** mag betimmeren '**t ledige plaatsje** in de Laarpoort **waar vroeger het kapelletje** heeft gestaan, tegen 1 paar hoenders per jaar

V 1125 = F 1630

Datering akte 28-12-1608

Object deel hof achter kopers huis; lang 39 holtvoeten, breed bij huis 7 1/2 voet, achter 9 1/2 voet

Verkoper **Lucas Hurninck Jansen X Fenneken**

Koper **Herman ten Haave, timmerman X Altgen**

Belending 1 Aatsack of Pricken (V 1126)

Belending 2 verkopers huis en hof ???
Belending achter verkopers huis en hof

V 1124 = F 1629
Datering akte 05-05-1624
de koper mag gebruiken "**de ganck van der capellen daar men int huis ingaet**"

V 1125 = F 1630
Datering akte 05-05-1624
Object huis; de koper mag gebruiken "de ganck van der capellen daer men int huis ingaet"
Verkoper **Thomas Hermansen X Gerritgen Meyborchs**
Koper **Arndt Janssen**
Belending 1 Berndt Wilhemsen Wiltschut ???
Belending 2 Roloff Pricken **hof** (V 1126)
Belending achter **De Capelle**

V 1125 = F 1630
Datering akte 12-06-1627
Object huisplaats met bepaling dat de kopers mogen gebruiken "den ganck van der capellen daer men in 't huis ingaet **Henrick Rienderinck X Lummeken Hamers** en **Egbert Rienderinck Berndt Roloffsen X Jenneken Warners** huis koper 1124 hof wijlen **Roleff Pricken** de capelle Kapel
Opmerkingen **B. van Boekholt** mag betimmeren de ledige plaats van St. Jurrien in de Laarpoort, naast zijn huis, ad revoc. tegen 2 paar goede hoenderen en 1 1/2 stads lb.

V1125 = F 1630
Datering akte 07-01-1634
B. van Boekholt mag betimmeren **de ledige plaats van St. Jurrien** in de Laarpoort, naast zijn huis, ad revoc. tegen 2 paar goede hoenderen en 1 1/2 stads lb.

V 1125 = F 1630
Datering akte ca. 1642
Object **huisje St. Jurrien**
Belasting 1 paar hoenders
Erasmus van Groeningen (ca. 1643); **Herman Timmerman**; **Gerrit Jan Smeenk**; **Hendrik Smeenk**;
Geertruid Borniks, wed. Jan Pelgrum; **Hendrik Steven Pleyter**; **Hendrik Walmoet**;
Anna Maria Derksen

Bron tyns

V 1125 = F 1630
Datering akte 01-06-1647
Huisnaam **Den St. Jurrien** genoemd
Verkoper **Berent van Boeckholt X Jenneken Warners**
Koper **Jacob Rolofs**
Belending 1 Hendrick Valck (V 1126)
Belending 2 Peter Tasselaer (V 1124)
Belending achter hof Valck
Belasting 16 1/2 st. 2 paar hoenders

V1125 = F 1630
Datering akte 18-11-1648
Object **St. Jurrien** of **Vogelsanck huis**
Aandeel kosten van de gemaecte gaete 't eindens in die Laerpoorte; 25-11-0

Vrouwenconvent Adamanshuis (archieff nummer 209)

561 1429, 29 juni

Andries Yseren en Wilhem Lering, schepenen van Zutphen, oorkonden dat Jacob Zerbolt en zijn vrouw Gertruyt ten behoeve van **St. Georgiushuis op de Worf** de rente van 4 pond hebben opgedragen, gelijk die beschreven is in de brief, waardoor deze gestoken is, en een rente van ½ pond, gaande uit het huis van Johan Nyenhus buiten de Lairpoort.

Gegeven in den jaer ons heren duser vierhondert negen ende twintich op sent Peters ende Pauwels dach apostolorum.

646 1437, 16 januari

Johan Kreyng en Gherit Ulrick, schepenen van Zutphen oorkonden dat Willem Rense en zijn vrouw Nyese ten behoeve van de bouw van **de kapel van St. Jorjaen** en **de melaatsen op de Worff** het pond erfijns hebben gegeven, gelijk dit beschreven is in de brief, waardoor deze gestoken is.

Gegeven in den jaer onss heren duser vierhondert soeven ende dertich op sente Anthonisavondt.

1643 1507, 20 februari

Richter en schepenen van Zutphen oorkonden dat Hadewich, weduwe van Jan van Vreden, en haar zoons Jan en Wilhem aan mr. Steven van Buyrloe en Jan Kreyneck, beheerders van de **zielen op de Worff**, een jaarlijkse los- en erfrente hebben verkocht van 2 pond, gaande uit hun huis in de Lairpoort. Gegeven in den jaer ons heren duysent vifhondert ind soeven Satersdages post Esto michi.

Gegevens over het Melatenhuis(je) in Historisch Kadaster

Kadastraal nummer 1590 Melatensteeg

Datering akte 13-03-1694

Object hof met hofhuisje

Verkoper Garrit Dercksen X Aeltien van Duiren

Koper Jan Harmsen

Belending 1 **de malaete sijn huis**

Belending 2 Melatensteeg

Kadastraal nummer 1590 Melatensteeg

Datering akte 22-09-1713

Object hof met hofhuisje

Hypotheeknemer Hermina Hendriks, wed. Jan Hermsen

Belending 1 **het huis van de Melate**

Kadastraal nummer 1590 Melatensteeg

Datering akte 19-06-1727

Object 3/5 hof

Verkoper Fam. Harmsen van Brinck

Koper Harmen Harmsen

Belending 1 **Melatenhuis**

Kadastraal nummer 1544 Melatensteeg

Datering akte 25-08-1734

Object **schuin tegenover het Melatenhuis**

Verkoper Johanna Portau, weduwe Engelbert Tinnegieter en Anna Judith Portau

Koper Wessel Ilbrink

Conclusie

Het is zo goed als zeker dat het pand Laarstraat 111 geen onderdeel is geweest van de kapel, die hier in de buurt heeft gestaan. De kapel heeft waarschijnlijk gestaan achter F 1629. De gang, die te zien is op de kadastrale kaart van 1823, was waarschijnlijk de toegang tot de kapel.

Ger Rietberg, juni-augustus 2010